

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ κ. ΦΩΤΙΑΔΗ

ΣΤΟΝ κ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ

ΑΓΑΠΗΤΕ ΜΟΥ ΚΥΡΙΕ,

Γράψατε τώρα τελεφταία του Γιαλούρη και του λέτε τόσα καλά για μένα. Σας εφχαριστώ πολύ. Κι έχω και χρέη πιο παλιά σ' εσας' δεν τα ξεχνω.

Ας πούμε πρώτα δυο λογάκια για την «Έρεβνα». «Έρευνα γιὰ τὶς μελλοντικὲς κατευθύνσεις.»

Έρεβνα σε μελλοντικα ; δεν καλοβλέπω πᾶς με μαντικα διαμέσα ; υποθέτω χειρομαντίες, λεκανομαντίες, ονειρομαντίες, νεκρομαντίες, χαρτομαντίες, οιωνοσκοπίες...; μήπως και σπιριτιστικες υπνοφαντασίες ;

Απ' τον τίτλο ας πηδήξουμε στο υστερόγραφο.

«Οι ἀλαντίσεις μποροῦν νὰ γραφτοῦν σὲ δοιοδήποτε γλωσσικὸν ἰδίωμα». Υποθέιω πως αυτο το κάνει για να μη δυσκολέψῃ κανένα στη φραστικη του προσπάθια, οπως κι ο ἰδιος δε στενοχώρισε τον εαφτό του καθόλου στο σχεδίασμα του. Πραχτικος ἀνθρωπος. Πιστέβει ομως πως απο μια τέτοια βαθύλωνια ιδιωμάτων θα ξεκαθαρίσει προτασες νοητες σε όλους, σ' εμάς όλους ας είναι ;

Για ταναμεταξι τον τίτλο και το υστερόγραφο ρωτήματα τί να σας πω ; Καλα, καλα δεν κατάλαβα τι θέλει να ρωτήσει εκείνος που κατάστησε το σχεδίασμα.

Πρόκειται να προβλέψουμε τι κατεύθυνση θα πάρει το έθνος ξεκινόντας απο το ρωτισμο που του έδωσε η φορα των γεγονότων ;

Η θέλει να ρωτήσει κατα πού θα στρέψουμε εμεις το έθνος ; Αφτο θάταν κάπως θετικότερο ρώτημα. Μα τότες θάτρεπε εμεις που θα επιθυμούσαμε το συνειδητο ρόπισμα, οι γραμματισμένοι δηλαδη—με τα ως άνω οποιαδήποτε ιδιώματα — να μαντέψουμε πρωτα τι νάχει άραγες ο καθένας στο νου μιλόντας το ιδίωμα του. Τότες θα μπορούσαμε να διαλέξουμε τα ροπιστικα διαμέσα που θα δίναν την επιθυμητη κατεύθυνση σ' εκείνα τα εθνικα στοιχεία που μπορούμε να επιδράσουμε, στη νεολαία δηλαδη, όσο εκπαιδέβεται. Κι αφτο θα το κατορθώναμε πάλε με τα ως άνω οποιαδήποτε ιδιώματα, όλα μαζι ; ένα ένα ; πᾶς ;

Μα τότες, μου φαίνεται πως αυτις να θέλουμε να οδηγήσωμε το έθνος εμεις οι βαθύλωνισμένοι, απλούστερο θάταν να το ακολουθήσουμε. Το έθνος δείχνει τι θέλει' οι τέσσερις στίχοι της Καληόπης και το ποιηματάκι του Γνευτου μας το λέει. Να κατευθύνσεις ορισμένες πόθιοι που γίνονται ζωη.

Κάτι σημαντικο, κάτι μεγάλο πρέπει να κατορθώσουν κι οι γραμματισμένοι για να ποχτήσουν την πεποίθηση στον εαφτο τους και το δικαίωμα να μιλοῦν στο έθνος και να του δείχνουν κατευθύνσες. Κι αφτο το ένα που πρέπει όλη μαζι η νεολαία να το καταπιαστει με τα ολα της μένει πάλε στα οποιαδήποτε ;

Ας πουμε τώρα και δυο λόγια για την κριτικη που μου είχατε κάμει προ καιρού. Ο λόγος για το φυλλάδιο μου «Στή φοιτητική συντροφιά». Μ' επαινείτε υπερβολικα κι αφτο μοιάζει αδίκημα. Απ τ άλλο μέρος κρί-

νετε αυστηρα τις γλωσσικες μου δοξασίες και δεν κρίνετε καθόλου τη γλωσσικη μου προσπάθμια. Αδίκημα κι αρτό. Η γλωσσικη μορφη που εδωσα στις ιδέες μου, την προσέξατε ; σας άρεσε ; δε σας άρεσε ; γιατί ; πια τα λάθη της ; Ακολούθησα τις γλωσσικες μου δοξασίες και σε τι αποτήματα μ' έφεραν ή δεν τις ακολούθησα και σε τι αντιφάσες έπεσα ; Τέτοια κριτικη μας χρειάζεται, αναμεταξι μας.—Γι ολους μας. Άλλως θα μένουμε πάντα στις ακαθόλυστες γενικότητες και στα οποιαδήποτε ιδιώματα.

Γιατι σας φαίνουνται σφαλερες οι γλωσσικες μου δοξασίες ; Λέω για τις βολες. Τα λέω σύντομα, δεν τα ψιλολογο' γι αφτο δε θα συμφωνείτε. Και όμως ανάγκη να συμφωνήσουμε—ας προσπαθήσουμε.—Ο λόγος για μας τους γραμματισμένους, για τις δικες μας τις βολες. Πέτε μου σας παρακαλω, τι μόρφωση γλωσσικη θετικη βρίσκετε σ' εκείνους που αποφοιτουν απ τα Ελληνικα σκολια ; Τα ελειενα ιδιώματα που αποχτούμε εκει, αφτα θα τα κρατήσουμε ακόμα, αφτα θα τα επιβάλλουμε ακόμα στις νέες γενεες που θάχουν την κακη μοίρα να μπαίνουν στα στρεβλωτήρια τούτα ; Μα τότες περιττη κάθε συζήτηση* ας ταφίσουμε όλα στην εξέλιξη, που λεν, όσοι στη λέξη τούτη αφίνονται δουλια που έπρεπε να κάμιουν οι ιδιοι.

Αν είναι να κατορθώσουμε κάτι, και γλήγορα, θάναι με εργασία συνειδητη, συστηματικη. Και τη συνειδητη εργασία την οδηγουν πάντα αρχες. Δίχως κοινα ομολογούμενα απ όπου να ξεκινούμε ούτε ζήτηση ούτε συζήτηση φέρουνται καρπο. Θέλουμε όργανο γλωσσικο για το έθνος. Κατα κείνο που ασύνειδα έχει δημιουργήσει το έθνος κατα κείνο θα πάει κι η συνειδητη εργασία. Να η αρχη να ο κανόνας που συγχρατει το σύνολο. Βέβαια πως δεν εφαρμόζει πάντα και παντού δίχως παραχωρήσεις. Δεν είπα τίποτες τέτοιο, ούτε κανεις που νοιώθει απο επιστήμη μπορούσε να το πει.

Μου φαίνεστε σα να στραβοκοιτάζετε την επιστήμη* λέτε : «νά δυσπιστούμε στον επιστήμονες πού άπακούνταις τυφλά στην ίδιοσυγκρασία τους άποβλεπον στήν άλιθεια σάν σέ κάτι έφικτο και άνθρωπινο (;) και τείνουν νά σκλαβώσουν στο ζυγό της άδολης λογικῆς τά δυν πιό αύθαίρετα πράματα τή γλώσσα και τό ώραίον.»

Λογικη....χι... άδολη ; δολωμένη ; Λογικη ειναι το κατέξοχα ενστιχτο, ή ψυχόδημητο, ή ψυχοχάραχτο — περιληψη συγκεφαλαιωτικη της προγονικης πείρας....κατάναγκα δολωμένη λοιπον. Μα ας αφίσουμε το τί ειναι, κι ας δούμε πως τη μεταχειρίζεται ο νους.

Τάχα να υπάρχει διαφορα ειδικη, ιδιοσυγκρασίας στον επιστημονικο νου ; Κι ο επιστήμονας έχει νου γιατι ο άνθρωπος έχει. Για να ζητήσει η συζήτηση ξεκινα κανεις απο κάποιον απο κάτι ομολογούμενο που το βάζει στην αρχη* απο τούτη θα βγάλει μια θεωρία, μια σειρα προτάσεις ως είδος γεωμετρια. Η πείρα θάρυθει να δεῖξει αν η θεωρία είναι συνομοιώσιμη προς τα γεγονότα.

Πάρτε τη φυσικη την πιο επιστημονικη επιστήμη. Κι εκει ο συλλογισμος είναι όχι μόνο χρήσιμος μα απαραίτητος για να υπάρχει θεωρία φυσικη δηλαδη επιστήμη. Πέρονταις την πείρα για μόνη βάση είναι σα να παρατα κανεις κάθε ελπίδα να οικοδομήσει επιστήμη, αφουν δε γνωρέβει δεσμο ενωτικο των πραγμάτων. Η φυσικη είναι λοιπον θεωρητικη, συλλογιστικη μαθηματικη μαζι και πειραματικη,— τα δυο μαζι αχώριστα* μαθηματικη αραδιάζει τους συλλογισμους, πειραματικη όσο παραβάλλει τα γεγονότα προς τα θεωρήματα που πηγάζουν απο τις αρχες. Μα οταν έρθει η

ώρα να παραβάλουμε τα πορίσματα της Θεωρίας προς τα εξαγόμενα της Πείρας βλέπουμε πως οι θεωρίες δεν εφαρμόζουν σωστά σωστα. Ούτε τα σώματα δεν πέφτουν καταγις όπως το θέλει ο νόμος. Είμαστε εφχαριστημένοι με μια προσέγγιση. Μα και τα πράματα τα ίδια τα μετατοπίζουμε λίγο πολύ για να ταιριάσουνε με τη θεωρία. Ετσι μορφώνουνται σιγα σιγα αρχες και θεωρίες με διαδοχική προσέγγιση. Μια και κατορθωθεί να τις διατυπώσουμε η επιστήμη προχωρει γοργα γιατί εφκολύνεται από την εργασία που έχει σωρεψθεί.

Μήπως τάχα κι εδώ στο προκείμενο πρόβλημα άλλο τι χωρεί; Βάλαμε μιαν αρχή· την καταστήσαμε με κόπους και μόχτους. Ένας πυρήνας γλωσσικος ξωντανος υπάρχει — αφος κάνει το Ελληνίζειν που είπε κι ο Πλάτων. — Αφτον βάζουνε για αρχη. Οι αρχες δεν αποδείχνουνται. — Κοιτάζει κανεις τι έχουνε μέσα τους. — Με τον πυρήνα τούτον ζούμε έφκολα, αναπαρτικα, εφχάριστα, ωρέλιμα, γνωστικα, σοφα, τεχνικα, καλλιτεχνικα, ωραία ο,τι άλλο θέτε. Να τί μας δίνει ο πυρήνας. Δε φτάνει; Να τον πλουτίσουμε, δίνοντας του ό,τι του λείβεται. Ετούτα δα θα τα στενοχωρέσουμε κάπως για να πάρουν εκείνου τις μορφές έτσι το θέλει η θεωρία, πολυ γνωστικα, για να μη έχει ο νους τις βολες του, τις αληθινες, τις ξωντανες, εκεινες τις πρώτες. Οπου δε γίνεται, δεν κολλα, δεν πιάνει, δεν παει θα λογίσουμε τη θεωρία. Έτσι το κάνει κι η επιστήμη οταν έρθει στη σφίξη· βοηθητικές υποθέσεις, αυθαιρεσίες κάνει κάθε λίγο. Ετσι γίνεται η θεωρία πιο λυγιστερη και ξωντανη. Βλέπετε; οι επιστημονικοι τροποι δεν είναι ξέχωροι. Η επιστήμη δεν είναι μυστηριακο κάτι· σα χρήσιμη, πρέπει νάναι και μεταχειρίσιμη, να προσέχει στον περιστατικο των φαινομένων. Η επιστημονικη ιδιοσυγκρασία, που λέτε, δεν έχει να μας βλάψει καθόλου σ' αφτη μας τη δουλια τη γλωσσοπλαστική. Ισως αν προσέξετε λιγάκι θα βρείτε μιαν αναλογία προς εκείνη που λέμε γούστο στη ζωη, στην τέχνη. Ξαίρετε εσεις τίποτες άλλο ειδος αυθαιρεσίες βοηθητικες; πέτε της. Μα μη χαλνάτε την αρχη, μη αλλάζετε τη θεωρία τα δεσδία που συγχρατουν το σύνολο. Δε γίνεται—γυρνούμε στην τυφλη εμπειρία, δηλαδη στην τύφλα και στο οποιονδήποτε.

Ξαίρω· φοβάστε το σύστημα για να μη τυχον και πάθει το ωραίον, η καλλιτεχνια. Μα τί να είναι αραγες ο καλλιτέχνης; Τη συγκίνηση του ο καλλιτέχνης την παρασταίνει με τρόπο δικο του, προσωπικο στο έργο του οπου την ξαναβρίσκει. Απο τους τριγυρινους του θα συμπάλλουν θα συνομοιοπαθήσουν όσοι έχουν κάτι απο την ιδιοφυΐα του όσοι απο φκιάση είναι σα συναντηγητες του. Οι άλλοι οι αλλιως φκιασμένοι δε θα συγκινηθουν, δεν καταλαβαίνουν που λέμε. Ολύγοι στον παλμο που στέλνει εκείνος συνομοιοποιούν. Για τους άλλους ιερογλυφικα. Αγωγη μόρφωση ωφελει σ' εκείνους, σ' ετούτους εδω τους δίχως προκατασκεψη, προδιάθεση οχι.

Σ' ετούτη την ιδιαίτερη την προσωπικη έκφραση είναι βέβαια λέφτερος ο καλλιτέχνης δηλαδη εκφράζει ετούτη αφου άλλη δεν έχει να δώσει. Μα ως να φτάσει εκει, τι μελέτη, τι σπουδη, τι κόποι και μόχτοι, τι συστηματικη θεωρητικη και πρακτικη συντονια για να πλάσει το υλικο που απάνω θα χύσει το εγω του εκείνο; Στη σπουδή αφτη χωρει αυθαιρεσία και οποιοδήποτε;

Αφτα τα ιδια τα είπατε εσεις ο ίδιος πολυ ωραία στους «Μνηστήρες της λογοτεχνίας» (Γράμματα 1913. σελ. 142) και προσθέσατε μάλιστα· «τη

δημοτική δὲν τὴν γράφουμε γιὰ νὰ τὴν καταλαβαίνει ὁ λαός—ἀλλὰ γιατὶ εἶναι αἰσθητικὴ ἀνάγκη»—Ανάγκη—αν τὸ κάμετε λιανα—σημαίνει συστηματικὴ δουλια.

Τι λέτε ; δεν είμαστε σύμφωνοι ;

Εἴπαμε πολλὰ καὶ σώνει
κι ας λαλήσει κι αλλ᾽ αηδονι.

Με αγάπη

ΦΩΤΙΑΔΗΣ

1914 ΤΙΣ 20 ΤΟΥ ΦΛΕΒΑΡΗ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ

ΑΓΑΠΗΤΕ ΜΟΥ ΚΥΡΙΕ,

Τὰ λίγα λόγια ποὺ είχατε τὴν καλωσύνη νὰ μιοῦ γράψετε, σχετικὰ τόσο μὲ τὴν «Ἐρευνα» τῶν «Γραμμάτων» ὅσο καὶ μὲ τὶς σημειώσεις ποὺ ἄλλοτες ἐδημοσίευσα ἀπὸ ἀφορμὴ τοῦ δρμητικοῦ βιβλίου σας «Στὴ Φοιτητικὴ Συντροφιὰ» δὲν τὰ κράτησα ἐγωϊστικὰ γιὰ τὸν ἑαυτό μου. Θὰ ἥτανε μεγάλη εὐθύνη μόνος μου νὰ κρίνω, μόνος νὰ δεχτῶ ἢ ὅχι τὰ δου λέτε, μόνος μου νὰ σκεφθῶ γι᾽ αὐτά, δηλαδὴ νὰ ὡφε λη θῶ. Σὰν πραγματικὰ πολύτιμες καὶ φωτεινές σελίδες ποὺ είναι, τοὺς πρέπει νὰ γίνουνε κτῆμα ὅλων.

Ἐγὼ θὰ περιοριστῶ ἐδῶ μερικὲς συντομεις ἔξηγήσεις νὰ δώσω. Δὲν μὲ σκούντα ἄποτη φιλοτιμία καὶ γι᾽ αὐτὸ μενω στὴ θέση τοῦ κατηγορούμενου, ποὺ μὲ βάλατε μὲ κάποιο δίκαιο σας.

Γιατὶ ξαφνίζει τὸ «Ἐρευνα γιὰ τὶς μελλοντικὲς κατευθύνσεις» ; Τὸ σχεδίασμα σᾶς λέγει καθαρὰ πῶς πρόκειται μὲλλον γιὰ μιὰ αὐτοεξέταση συνείδησης, χωρὶς ὑστεροβούλια πρακτικοῦ ἀποτελέσματος : «Ω ! ὅχι πῶς μιὰ «Ἐρευνα στὰ θέματα αὐτὰ θὰ μιᾶς χάριζε ἔναν ἔξασφαλισμένο ὑπολογισμὸ τοῦ μελλοντος....» Απλῶ καὶ μόνο ἡμπορεῖ νὰ μᾶς γνωρίσει τὴ σημειρινὴ κατάσταση τῆς ἑνουνείδητης σκέψης, καὶ νὰ μᾶς χορηγήσει μιάν ὑπόδειξη ἵη γιὰ τὴ μελλοντικὴ κατεύθυνση. Καὶ τὸ ὅτι σὲ μιὰ δισμένη στιγμὴ θὰ καθηεφτιστοῦμε στὴ συνείδησή μας, εἰνε περιπέτεια ποὺ ἀξίζει νὰ τὴν περάσουμε καὶ ἀνάκομα δὲν ἐλπίζουμε πρακτικὸ ἀποτέλεσμα.»

Δὲν χρειάζεται λεκανομαντία γιαυτό. Ἐφάνηκε σὲ μερικοὺς τῶν «Γραμμάτων» πῶς ἡ φυλὴ ἥτανε ὄριμη γιὰ κάποιαν ἄλλαγήν. Τὸ ἀσυνάρτητο μίγμα τῶν σημειρινῶν ἥδων μας, ποὺ τὸ ἀποτελοῦν : ἀσυνείδητες ἵσως συμβολὲς τῆς Ἐπιστήμης, καὶ τῶν εὐδωπαῖῶν σκέψεων καὶ ἰδεολογιῶν — κοιμισμένες θρησκευτικὲς προλήψεις, ποὺ δὲν ἀνταποκρίνουνται, γιὰ πολλούς, σὲ καμιὰν ἐσώτερη πάστη — συνήθεες φυλετικές μισονενφρομένες — οὐτοπίες κοινωνιστικὲς τῆς τελευταίας στιγμῆς (1) τὸ ἀκατονόμαστο αὐτὸ μήγια κατάντησε τὸν καθημερινὸ μας βίο ἓνα εἰδος χειρονομίας τυπικῆς, ἀδουλῆς, ἀψυχῆς, μηχανικῆς. Σκεφθήκαμε πῶς ἵσως κάποια ἀνησυχία ταράζει τὴ συνείδηση τῶν ἐπίλεκτων, ἢ μερικῶν ἐπίλεκτων. Καὶ σ᾽ αὐτοὺς ἀπευθύναμε ὄρισμένα ἐρωτήματα. «Αν οἱ ἐπίλεκτοι

(1) Θυμηθείτε τὴν Εὐλογία τοῦ Πατριάρχη ἐπὶ τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν παρέλαση : Θρησκεία, Κφάτος, Ἐπιστήμη, λογία παράδοση κλπ. σελίδες 42-46 τῆς «Φοιτητικῆς Συντροφιᾶς».

αὐτοὶ ἔχουν ἴδαινικὰ καταρτισμένα, ἔρδουμε πῶς αὐτὰ τὰ ἴδαινικὰ εἶναι ὁ μαγνήτης ποὺ θὰ σύρει τίς δρμὲς τῆς φυλετικιᾶς μάξας πρὸς δράση νέα σ τὸ μ ἐ λ λ ο ν. "Ετσι, χωρὶς ὀνειρομαντία, θὰ μᾶς ἡτανε δωσμένο νὰ ἀποβλέψουμε στὶς ἴδεολογίες ἐκεῖνες ποὺ αὔριο θὰ προταθοῦν ὥς νέα ἐλατήρια ζωῆς. Εἶναι παραλογισμὸς τὸ δότι θυμηθήκαμε τὰ λόγια τοῦ Jules de Gaultier; «Ο ἀριστοχρατικὸς πυρηνᾶς στὴ ζωὴ εἶναι, καθαρί, τὸ προζῆμμα τῆς ἔξελιξης καί, ἄμα πιστοποιηθεῖ πῶς ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ εἶναι κάτι ποὺ ἀλλάζει κάτι ποὺ πραγματικὰ κινιέται, θὰ παραδεχτοῦμε τότες τὴν παρονσία τὴν ἐνέργεια τοῦ προζυμιοῦ, ποὺ ἀνασηκώνει τὴ μάξα π' ἀντιστέκεται, πρὸς νέες ἀνότερες μορφὲς δράσης».(!)

"Ετσι φανερώνεται πῶς ἡ "Ἐρευνα ἐφωτὶ κατὰ ποὺ οἱ διανοούμενοι θὰ στρέψουν τὸ ἔθνος—ὅρθωτερα—κατὰ ποὺ καθένας ἀπ' αὐτοὺς ἐ πιθ ν μετὶ νὰ τὸ στρέψει.

"Ας ἀφήσουμε λοιπὸν τοὺς στίχους τῆς Καλλιόπης.

Γιατὶ νὰ ζητᾶμε τὸ κάθετι νὰ τὸ μετρῆμε μὲ μόνο τὸ γλωσσικὸ κρητήριο; Μᾶς εἶναι ἀδύνατον ἀφά γε νὰ παραδεχτοῦμε πῶς ἔνας ἐπιστήμονας ἢ ἔνα μωαλὸ πρωτότυπο, ἀν κράτησε ἀπὸ συνήθεια, φόβο, ἀβούλια ἢ ὅποιονδήποτε ἄλλο λόγο τὴν καθαρεύουσα ὡς ἐκφραστικὸ μέσο, ἡμιπορεῖ ἐντούτοις νὰ ἔξαπολουμεῖται νὰ σκέπτεται καὶ νὰ δημιουργεῖ καὶ νὰ γεννᾷ ἰδέες καὶ συλλογισμούς; Θυμᾶστε τοὺς Καραμανῆδες ποὺ ἔρχουνται στὴν Πόλη εἰκοσι χρονῶν παλληκάρια νὰ πρωτομάθουντες φομέῖνα, καὶ μιλῶντες καθαρεύουσα ὅλη τους τὴ ζωὴ; Δὲν ἔχουν αὐτοὶ τὸ δικαίωμα νὰ σκεφθοῦν; "Ε! λοιπὸν πολλοί, μὲ τὰ βιβλία, γήνειν αὐτὸν εκφραστικὸν καὶ δημιουργὸν—πρόδοροιος! — ἔγραφε στὴν καθαρεύουσα γιὰ νὰ ὑποστηρίξει τὴν δημοτικὴ καὶ σεῖς ὁ ἴδιος, κατόπι στὸν Ταχυδρόμο τῆς Πόλης—δὲν κατηγορῶ πρὸς Θεοῦ—τὸ ἴδιο ἐπάματε. Οἱ ἰδέες σας, ζωντανές, πλούσιες, πρωτότυπες ἐ μεταναστεῖν αὐτὸν, νοητὲς καὶ σ' ἐμᾶς ποὺ μονάχα τὴ δημοτικὴ θέμει.

Εἶναι κάπως ὑπερβολὴ τὸ νὰ νομίζουμε πῶς, ἐπειδὴ εἴμαστε ὑπό ζειτικὰ βαθύλογνισμένοι στὴ γλώσσα, πρέπει νὰ σταματίσουμε καὶ κάθε σκέψη καί, ἔτος ὅτου—πότε ἀφαί γε;—βασιλέψει πέρα πέρα, ἡ Δημοτικὴ μονάχα γιὰ δαύτην νὰ δουλεύουμε. Εἶναι ὑπερβολὴ...ὑπερβολή. Καὶ ὁ Γαλιλαῖος ἀμα ἀνακάλυψε πῶς κινιέται ἡ γῆ, δὲν σταμάτησε ὁ ἴδιος, ἔτος ὅτου πεισθεῖ ἡ ὑφίλιος γιὰ τὴν ἀλλίθευσιν αὐτῆς. Καὶ ἐτρωγε καὶ ἐσκέπτουνταν καὶ ἔγραφε. Ἀκόμα σήμερα ὑπάρχουν πολλοὶ ἀξιοσέβαστοι ἀνθρώποι ποὺ μένουν στὴ βιβλικὴ κοσμογονία χωρὶς αὐτὸν νὰ τοὺς ἐμποδίζει νάναι καλοὶ ἐπιστημονες καν. Ηρέπει νὰ τὸ πάρουμε δουλειὰ νὰ τοὺς πείσουμε;

"Ετσι ἡ "Ἐρευνα ποὺ γνωρεῖνται ἀπλῶς ἰδέες, δέχεται ἀπάντηση σὲ «ὅποιονδήποτε γλωσσικὸ ἰδίωμα.» Δέχεται—καὶ ζήτηξε ἀκόμη ἀπαντήσεις καὶ στὰ Γαλλικὰ καὶ στὰ Γερμανικὰ καὶ, ἀν βρεθοῦν, καὶ σὲ Ἀρμένικα... καὶ ἡ καθαρεύουσα γράφεται ἀπὸ μιὰ φάτσα Ἀρμένιδες, νὰ ποῦμε, ποὺ ζεῖ μ' ἐμῆς τοὺς ἄλλους φωμηούς, καὶ πού—ποιός ξέρει;—ἴσως νὰ ἐπικρατήσει κιόλας. Ἐφόσον ἡ μάχη διαρκεῖ, ἡ προεξόφληση τῆς νίκης μόνο ἐπιθυμία ἐκδηλώνει ὅχι καὶ βεβαιότητα.—Τὰ θαύ-

(¹) Jules de Gaultier, Nietzsche & la Réforme Philosophique. Edition du Mercure de France σελ. 173.

ματα τοῦ Μποβαρισμοῦ τὰ γνωρίζετε : Δὲν καταλίγουν μόνον σὲ δραματικές ἥ κομικές ἀποτυχίες, πολλές φορές εἶναι καὶ ἐλατήρια δράσης γόνιμης.

Ἄλλα ὅχι. Δὲν πρέπει νὰ μὲ παρασύρει, εἴπαμε, ἄποπη φιλοτιμία. Δὲν εἶναι σωστό νὰ καταντήσω – δημοτικιστής ἔγω – νὰ φαίνουμαι πῶς ὑποστηρίζει τὴν καθαρεύουσα. Νὰ ξαναρχίσω δηλαδὴ τὸν Ροΐδη ἀπὸ τὴν ἀνάποδην.

Εἰλικρινὰ ἀναγνωρίζω πῶς ἀδίκησα, μὲ τὸ νὰ μὴν κρίνω στὸ φυλλάδιο σας «Στὴ Φοιτητικὴ συντροφιά», τὴ γλωσσική σας προσπάθεια. «Οχι μόνο μοῦ ἄρεσε, ἀλλὰ καὶ εἶναι ἄρτια καὶ ὅλα. Ἐσεῖς, ὁ Παλαμᾶς καὶ ὁ Ἐρμονας, ἔχετε τὸ χάρισμα νὰ γράφετε τὴ δημοτικὴ χωρίς νὰ πληγώνετε πουθενά τὸ γοῦστο. Δέν εἶναι γλωσσολογικὸ χάρισμα αὐτό, εἶναι αἰσθητικό.

Ἐφοβήθηκα πιὸ πολὺ τὶς γλωσσικές σας δοξασίες, παρὰ τὴν ἐφαρμογὴν ποὺ ἀτομικῶς τοὺς κάνετε. Ἐσεῖς, εἶστε καθαυτὸ ἐπιστήμονας δηλαδὴ ἐλευθερωμένος ἀπὸ ἐπιστημονικές προλήψεις. Ἐσεῖς ὅριζετε τὴ λογικὴ «τὸ »κατέξοχα ἔνστικτο ἢ ψυχόδομητο, περιληψὴ συγκεφαλαιωτικὴ τῆς προγονικῆς »πείρας...κατάναγκα δολωμένη λοιπόν.» Ἔτσι τὴ δέχονται ὅλοι οἱ ὄρθιολογιστές ἢ ὅλοι οἱ στενοκέφαλοι ἐπιστήμονες ποὺ γυρεύουν δργάνωση λογικὴ τῆς ζωῆς ; Δέν τὸ πιστεύω. Αὐτὸς εἶναι ἀγνωστικιστὸς δρισμὸς στὸν διοτο πρόθυμα ὑπογράφω. Πόσοι ἐπιστήμονες σκέπτονται ὅμοια ;

Προσθέτετε ἀκόμα. «[Ἡ Ἐπιστήμη] βιοηθητικὲς ὑποθέσεις, αὐθαιρεσίες »κάνει κάθε λίγο καὶ ἡ Ἐπιστήμη...πρέπει νάναι καὶ μεταχειρίσιμη, νὰ προσέχει στὸν περιστατικὸ τὸν φαινομένων».

Μοῦ εἶναι ἀδύνατο ν' ἀντιλέξω, καὶ συμφωνῶ δλότελα μαζύ σας.

Αὐτὴ τὴν ἐλευθερία τοῦ νὰ κάνουμε αὐθαιρεσίες καὶ βιοηθητικὲς ὑποθέσεις καὶ προσθέτως, γράφοντας, νὰ προσέχουμε στὸν περιστατικὸ τῶν φαινομένων τὴν ὄνόμασα αισθητικὴ ἀνάγκη. Μὲ τέτοιες ἐλευθερίες «οἱ γλωσσικὸς ζωντανὸς πυρήνας ποὺ ὑπάρχει» ἡμπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ γλωσσικὴ ἀρχή. Δέν ζήτηξα τίποτε παραπάνω.

«Ἄς ἔρθουμε σὲ παραδείγματα συγκεκριμένα : Γράφετε σελ. 20 τῆς Φοιτητικῆς Συντροφιᾶς : «Μὰ καὶ ἡ ἐπίζωσιά μαρτιὴ τὴν ἀνεπτυγμένην μερίδα δὲν προέρχεται τάχα ἀπὸ τοῦτο τὸ μεταπεσμὸ συγκεκριμένης οὐσίας σὲ ἀφηρημένη λέξη» ;»

«Ολόκληρη ἡ φράση, τὸ ἀνεπτυγμένη συγκεκριμένη σελ. 20 τῆς Φοιτητικῆς Συντροφιᾶς, δείχνουν τὴν ὄρθιη χρησιμοποίηση τοῦ σύγχρονου γλωσσικοῦ φαινόμενου. Εἶναι αἰσθητικὴ χρήση τῆς γλώσσας. Τὸ μεταπεσμὸς δὲς εἶναι ὑποχώρηση στὶς δοξασίες, στὴν ἐπιστημονικὴ ἰδιοσυγκρασία (τὸ ἐπιστημονικὴ ἐδῶ κλείει κάποιαν κειροτερευτικὴ ἔννοια λόξας, τάσης πρὸς ἀπλοποίηση, ἴσοπέδωση, ὑπαγωγὴ σὲ κανόνα.) Τὸ μεταπεσμὸς δὲς εἶναι ἀνώφελη μετάφραση τοῦ «μετάπτωση». Καὶ εἶναι ἀνώφελη γιατὶ ἔξυπνονοεῖ καὶ τὸ καταπεσμός, συμπτεσμός (σύμπτωση) περιπεσμός ! (περίπτωση) κ.λ.π. μεταφράσεις διλοιποδίλους ἀπαράδεκτες πιά, πρὸ πάντων στὸν προφορικὸ λόγο. Ἀλλὰ ἐπαναλαμβάνω σ' ἐσᾶς αὐτὴν λόξαν τῆς ὑπαγωγῆς στὴ μορφὴ τοῦ πυρῆνα τοῦ γλωσσικοῦ, κάθε ὄρου, λέξης ἢ φράσης, σπανιότατα, σχεδὸν ποτέ, συναντιέται. Γνωρίζετε καλά νὰ χρησιμοποιεῖτε τὶς δοξασίες σας μὲ τὴν προσέγγιση ποὺ πρέπει.

«Ἄς πιμε ὅμως σ' ἔγαν όπαδὸ χαρακτηριστικὸ τῆς τυφλῆς ἐφαρμογῆς τῶν δοξασιῶν.

«Τὸ κατέβασμα τοῦ φράκτη τὴν ὥρα τῆς σπνοῆς γίνεται μὲ τὸ νὰ μαζέ-
»βουν οἱ ποντικιένες του κλωστές. (1)

Ἐπροσέξατε στὴν ἀδιάκοπη μετάφραση καὶ στὴν στρέβλωση ; σπ ν ο ἡς,
κλωστὲς κλπ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ γλῶσσα, ποὺ λιανίζει τὸ κάθετι
γιὰ νὰ σώσει τὸν κανόνα. Ή ἴδια τάση ἀντικαθιστᾶ παντοῦ τὴ λέξη δέρμα
μὲ τὴ λέξη πετσί. Καὶ εἰς ἓνα ἐπιστήμονα ποὺ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸ νεφρόλωμα
τῶν λεπτῶν νοητικῶν ἀποχρώσεων ποὺ σονοδεύει κάμθη λέξη, τὸ πετσὶ τῆς δη-
μοτικῆς ἰσοδυναμεῖ ἀπόλυτα μὲ τὸ δέρμα τῆς καθαρεύουσας. Γιὰ ἔναν ποιη-
τὴ δύμως ἡ διαφορά εἶναι τρισμέγιστη. Δὲν θὰ πεῖ ποτὲς ὁ ποιητής στὴν ἐρω-
μενή του πᾶς θέλει νὰ φιλήσει τὸ πετσὶ τῆς.

Ἄπὸ τὸ γράμμα σας, ἀπὸ ὅσα ἔχετε δημοσιεύσει, ἡμπορεῖ εὔκολα κανεὶς
νὰ συμπεράνει ὅτι, καθαυτὸ ἐπιστήμονας, δὲν ἔχετε ἐν τούτοις τὴν ἀποκλει-
στικότητα τῆς ἐπιστημονικῆς ἰδιοσυγκρασίας. Γιατὶ τέτοια διάφορη, εἰδικὴ
ἰδιοσυγκρασία ὑπάρχει. Εἶναι μιὰ ἐπαγγελματικὴ ροπή, ποὺ κρατεῖ γιὰ ἀλη-
θινὸ τὸν νόμο καὶ τὸν κανόνα, στὸν ὅποιον προσπαθεῖ νὰ ἐφαρμόσει τὰ
πράγματα. Εἶναι ἡ ροπή ποὺ ἀντιστρατεύτηκε τὶς Δαρβινικὲς θεωρίες ὅταν
ἡ ἀνεξαρτησία τῶν γενῶν φαίνονταν ἀναμφισβήτητη ἀλήθεια, καὶ εἶναι ἡ
ροπή ποὺ δυσφορεῖ μὲ τὶς «ἀπότομες ἀλλαγές» τοῦ de Vries σήμερα ἐφόσον
αὐτές διαφεύδουν τὶς Δαρβινικὲς ὑποθέσεις. Εἶναι, μὲ λίγα λόγια, ἡ ροπή
πρὸς τὴν ἀπλοποίηση, πρὸς τὴν ἐνότητα, ἡ ροπή ποὺ κυττάζει τὸ ποσὸ καὶ
παραλείπει τὴν ποιότητα ποὺ δυσανασχετεῖ μὲ τὴν ποικιλία, ποὺ ἐχτρεύεται
τὴν ἀναρχία, κι' ὅταν ἀκόμη εἶναι φυσική.

Οἱ καλλιτεχνῆς δὲν ἔχει τέτοιες ἀπαιτήσεις καὶ ροπές. Αὐτὸς καὶ τὸ σύ-
στημα τσαλοπατεῖ, καὶ τὸν κανόνα κλωτσᾶ, καὶ γιὰ τ' ἀποτελέσματα ἀδια-
φορεῖ. Γιατὶ δὲδιος εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ συστήματος καὶ τὸν κανόνα.

Φοβοῦμαι πῶς παρασύρθηκα σὲ θέματα ποὺ θέλουν ἐκτεταμένη συζήτηση,
καὶ ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς σύντομης ἀπολογίας μου. Μοῦ μένει, παρ'
ὅσα λέγω νὰ συμφωνήσω μαζύ σας «ὅτι δὲν πρέπει νὰ χαλνᾶμε τὴν ἀρχὴ...»
παρὰ ὅταν εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ μήν «ἄλλαξομε τὴ θεωρία, τὰ δεσίδια ποὺ
συγκρατοῦν τὸ σύνολο...»...ἐκτὸς ὅταν πρόκειται γιὰ ἀνυπόφορη στρέβλωση.
«Λες μή γνωρίσουμε, ὅχι, στὴν τυφλὴ ἐμπειρίᾳ, δηλαδὴ στὴν τύφλα καὶ στὰ
δυοιαδήποτε, καὶ ἂς κλάψουμε, μιὰ γιὰ πάντα, στὰ πτώματα ἀπάνω τῶν τρι-
τόκλιτων, στὰ διάφορα «τῆς συνείδησης, τῆς πράξης, τῆς ἐπίκρισης»—τὰ σφά-
για αὐτὰ ποὺ κι' ἔχω κάμθη τόσο προσφέρω, μὲ μισή καρδιά, στὸν ἀδημάγο
βιωμὸ τῆς γλωσσολογίας.

Μὲ πολλὴν ἀγάπη
Δ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

(1) Ἀλ. Παπαμόσκου. Ὁ Ανθρώπινος Μηχανισμός.